

Balanceren met Handel en Hulp

Fair, Green and Global Alliance

Februari 2013

Titel: Balanceren met Handel en Hulp

Datum: Februari 2013

Gepubliceerd door:

Fair, Green and Global Alliance

De Fair, Green and Global Alliance (FGG) bestaat uit zes maatschappelijke organisaties: ActionAid, Both ENDS (penvoerder), Milieudefensie, Schone Kleren Campagne, SOMO en TNI.

De Fair, Green & Global Alliance focust op vier strategische gebieden:

- Het ontwikkelen, promoten en opschalen van inspirerende praktijkvoorbeelden van duurzame ontwikkeling in ontwikkelingslanden.
- Het bevorderen van maatschappelijk verantwoord ondernemen bij met name Nederlandse bedrijven die actief zijn in ontwikkelingslanden.
- Het heroriënteren van Europees handels- en investeringsbeleid, zodat toekomstige investeringen ten goede komen aan de lokale bevolking in ontwikkelingslanden en hun leefomgeving.
- Het heroriënteren van financieringsbeleid van grote banken en politieke instituties als de Wereldbank, zodat de financiering van (infrastructuur)projecten ten goede komt aan de lokale bevolking in ontwikkelingslanden en hun leefomgeving.

Contactinformatie:

Nieuwe Keizersgracht 45

1018 VC Amsterdam

Tel.: +31-20-530 6600

Fax: +31-20-620 8049

Email: l.ruijmschoot@bothends.org

www.bothends.org

Balanceren met Handel en Hulp

Fair, Green and Global Alliance, februari 2013

INHOUD

1	Balanceren met Handel en Hulp	4
1.1	Groei en verdeling	4
1.2	Genderspecifiek beleid versterkt de positie van vrouwen	5
1.3	Publiek en privaat belang	6
1.4	Lokaal en mondiaal	6
1.5	Balans tussen concurrentie en stabiliteit	7
2	Civil society: Expose, propose, practice	8
3	Inzet Hulp en Handel	9
3.1	Innovaties als basis voor duurzame en rechtvaardige economieën	9
3.2	Bedrijfsleven, MVO en mensenrechten	10
3.3	Internationale handel en investeringen	12
3.4	Biobrandstoffen en beleidsincoherentie	13
3.5	Belastingverdragen	14
3.6	Regulering van de financiële markten	15
3.7	Duurzamer investeringsbeleid	16
4	Bijdrage van de FGG Alliantie	18

1 BALANCEREN MET HANDEL EN HULP

Een wens van de leden van de Fair, Green and Global Alliance¹ (FGG) is met het Kabinet Rutte II in vervulling gegaan; handel en mondiale ontwikkeling zijn met elkaar verenigd bij dezelfde Minister. Ontwikkelingssamenwerking kan immers alleen succesvol zijn als het gepaard gaat met rechtvaardige en duurzame handelsregels. De erkenning van de verbondenheid van beide dossiers biedt een uitgelezen kans om de komende jaren de balans terug te brengen in het denken en handelen richting een duurzame en rechtvaardige wereld.

Beleidscoherentie in rijke landen is de sleutel voor duurzame en rechtvaardige ontwikkeling. Om de Handel en Hulp elkaar daadwerkelijk te laten versterken, zal de Minister de komende vier jaar voortdurend bezig zijn met een *balancing act* op een aantal sleutelthema's, waarbij de rol van de verschillende actoren cruciaal is:

1.1 Groei en verdeling

De brede politieke besluitvorming vandaag de dag koerst aan op economische groei via internationale handel als oplossing voor de lopende crisis, via groei van het BNP, van de buitenlandse investeringen (Foreign Direct Investment – FDI) en van de werkgelegenheid. De sociale aspecten van ontwikkeling dreigen uit het gezicht te verdwijnen en worden soms zelf als belemmering gezien.

De tegenstelling tussen 'sociale ontwikkeling' en 'economische ontwikkeling' is kunstmatig en risicovol. Ze heeft er toe geleid dat sociale ontwikkeling, mensenrechten, een duurzaam gebruik van natuur en milieu, de kwaliteit van arbeid en de verdeling van de rijkdom slechts mondjesmaat aan de orde komen.

Deze onbalans moet en kan hersteld worden, door een overheid die zich niet alleen opstelt als facilitator, maar als marktmeester. Een overheid dus die marktfalen voorkomt en het raamwerk vaststelt waarbinnen bedrijven moeten functioneren. Daarbij valt te denken aan versterking van lokale besluitvormingsprocessen, het transparant maken van de belastingafdrachten van bedrijven in ontwikkelingslanden, het versterken van bestaande procesregels zoals FPIC² en het algemeen versterken van de stemmen in de samenleving die opkomen voor deze belangen.

¹ ActionAid, Both ENDS (penvoerder), Clean Clothes Campaign, Milieudefensie/ Friends of the Earth International, SOMO, Transnational Institute

² Free Prior and Informed Consent

1.2 Genderspecifiek beleid versterkt de positie van vrouwen

De informele sector, waarin vrouwen een cruciale rol spelen, is goed voor 75% van de werkgelegenheid in ontwikkelingslanden. Veel kleine ondernemers zijn vrouw. Bovendien rusten handel en groei op het onbetaalde werk van voornamelijk vrouwen in de vorm van zelfvoorzienende landbouw, zorgtaken en huishoudelijk werk en het in stand houden van de leefomgeving. Vrouwen scheppen belangrijke voorwaarden voor duurzame en rechtvaardige ontwikkeling. Tegelijkertijd zijn zij juist ook degenen die de gevolgen van onrechtvaardige groei, de vernietiging en onteigening van land en de aantasting van waterbronnen disproportioneel aan den lijve ondervinden.

De stem van vrouwen is echter veelal onhoorbaar, ook binnen maatschappelijke organisaties. Vrouwen zijn zelden direct betrokken bij beleidsontwikkeling of onderhandelingen, waarmee een groot deel van de kennis over ontwikkeling in het niets verdwijnt. Economisch beleid dat bepalend is voor handel en investeringen levert daarom niet alleen slechts een gedeelte van de bevolking voordeel, maar holt de positie van vrouwen verder uit, verzwaart hun werklust en leidt tot de schending van de mensenrechten van grote groepen vrouwen.

Nederland moet werk maken van de WRR-aanbevelingen over beleidscoherentie en erkennen dat economisch beleid niet gender neutraal is. Ook in Europees verband ligt een dergelijke benadering voor de hand. Sterk beleid op Handel en Hulp is gender specifiek en zorgt voor een versterking van de positie van vrouwenorganisaties en van vrouwen betrokken bij beleids- en onderhandelingsprocessen, zodat hun stem wél gehoord wordt.

De verschuiving van een sociaal geïnspireerd ontwikkelingsbeleid naar beleid met een economische oriëntatie waarin de private sector een sterke rol speelt, kan negatieve gevolgen hebben voor de positie van vrouwen. Naast het risico dat hun toegang tot cruciale basisvoorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg afneemt, kan ook hun positie op de arbeidsmarkt worden aangetast. Het analyseren van de uitwerking van het beleid op de positie van mannen én vrouwen is een eerste noodzakelijke stap om gender ongelijkheid aan te pakken. Daarnaast moet beleid op Handel en Hulp altijd expliciet maken hoe de private sector gaat bijdragen aan gelijk loon, werkgelegenheid, toegang tot krediet, markten en grotere voedselzekerheid voor vrouwen.

1.3 Publiek en privaat belang

Het Nederlandse buitenlandbeleid is zich steeds meer gaan richten op het faciliteren van de rol van het internationale bedrijfsleven in de veronderstelling dat datzelfde bedrijfsleven, via handel en investeringen, duurzaamheid en rechtvaardige ontwikkeling in haar kielzog meeneemt.

De realiteit van alledag laat zien dat het internationale bedrijfsleven ook onderdeel is van de grote problemen op het gebied van rechtvaardigheid en duurzaamheid. Ondanks een groot aantal initiatieven op het gebied van transparantie en Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, is datzelfde bedrijfsleven in grote delen van de wereld nog niet *accountable* voor de negatieve impact van haar handelen op mens en milieu. Ook de relatief onzichtbare lobbyinspanning van het internationale bedrijfsleven in bijvoorbeeld Brussel zet in op het verzwakken van beleid gericht op duurzaamheid.

Het is irrealistisch om er van uit te gaan dat alle internationaal opererende bedrijven verlicht zijn en voornamelijk opkomen voor het publieke belang. Sommige bedrijven hebben de potentie en interesse om samen richting een betere wereld te werken, mits aan duidelijke basisvoorwaarden van transparantie en accountability wordt voldaan. Daarnaast is het zaak dat de overheid in het publieke belang niet slechts faciliterend optreedt, maar kaderstellend, om zo de balans met het private belang te herstellen.

1.4 Lokaal en mondiaal

Global Public Goods geniet wereldwijd grote belangstelling. Dat dreigt ertoe te leiden dat lokale actoren nu geen stem meer in de vele high-level mechanismen die besluiten nemen over hoe GPGs beheerd zouden moeten worden. Een recent voorbeeld daarvan is het UN High Level Panel voor post-2015 ontwikkelingsagenda, waarin lokale actoren en het maatschappelijk middenveld afwezig zijn.

Een vergelijkbaar proces is gaande rondom de Groene Economie, die in theorie gaat over het behoud van de basis van ons leven en welzijn, over bossen, water en land, over arbeidsrechten en werkgelegenheid. De uitwerking van deze groene economie gebeurt in grote steden, op de hoogste verdiepingen van gebouwen door mensen die ver weg staan van de realiteit van lokale duurzame ontwikkeling. Hun aanname dat natuurlijke hulpbronnen behouden kunnen worden door er een prijskaartje aan te hangen, is uitermate controversieel. Terwijl marktmechanismen op papier aantrekkelijk lijken, leiden systemen die uitgaan van de monetarisering van natuur nu al tot onteigening van bos, vis-gronden en land, zogenaamde *Green Grabs*.

In onze mondiale economie is het van groot belang dat we ons niet laten verleiden tot een papieren werkelijkheid, maar de dagelijkse realiteit van ons economische systeem in zicht houden. Lokale actoren moeten onderdeel worden van besluitvormingsprocessen en de uitvoering ervan. Als de inbreng vanaf de lokale werkelijkheid van internationale handels- en productieprocessen ons tijdig bereikt, kunnen we milieudegradatie en schending van mensenrechten voorkomen of in ieder geval herstellen. Daarnaast is de inbreng van lokale experts hoognodig voor het vinden van innovatieve oplossingen richting een duurzame, inclusieve en eerlijke economie.

1.5 Balans tussen concurrentie en stabiliteit

De huidige globalisering heeft geleid tot verschillende *corporate* en *global governance gaps*. De afgelopen decennia is er eenzijdige nadruk gelegd op systemen die uitgaan van concurrentie, terwijl regulering en sociale stelsels steeds minder aandacht hebben gekregen.

De overheid heeft de verantwoordelijkheid om systemen in te richten die stabiliteit bevorderen als tegenwicht voor de concurrentie rond belastinginkomsten, investeringen en grondstoffen. Om deze kloof te dichten is democratisering en invloed van mensen op hun eigen omstandigheden, grondstoffen, land, arbeid en inkomsten nodig. Dat vraagt om nieuwe instrumenten voor voorzorg, bescherming en herstel rond mondiale productie, handel, en consumptie.

2 CIVIL SOCIETY: EXPOSE, PROPOSE, PRACTICE

Maatschappelijke organisaties in de hele wereld werken aan het herstellen van de onbalans tussen groei en ontwikkeling door een stem te geven aan degenen die de gevolgen van onze globaliserende economie aan den lijve ondervinden. Zij doen dit tegen de stroom in, vasthoudend aan een agenda rondom rechtvaardigheid, mensenrechten, duurzaamheid en democratisering. Vakbonden, vrouwenorganisaties, milieugroepen en lokale gemeenschappen weten wanneer de papieren realiteit van internationale actoren niet strookt met hetgeen overal ter wereld in werkelijkheid gebeurt. Als 'watchdog' of 'countervailing power' eisen zij keer op keer de aandacht op als grenzen overschreden worden.

Deze organisaties leveren ook een onmisbare bijdrage aan fundamentele innovaties en werken aan het stap-voor-stap herstellen van de balans tussen mens en milieu en het opheffen van onrecht. De analyses en kennis van deze organisaties, en hun vermogen tot het onderhandelen over oplossingen, moeten erkend worden in mondiale beleidsdiscussies over de omgang met grondstofschaarste, het beheer van natuurlijke hulpbronnen, klimaatverandering, de verdeling van welvaart, de bestrijding van armoede en de stabiliteit van financiële systemen.

Zuidelijke organisaties die werken aan een duurzame en rechtvaardige ontwikkeling zien Nederland als een belangrijke speler in het mondiale debat en in de uitvoering van de agenda voor duurzame ontwikkeling. Dankzij in Nederland gevestigde wereldwijde netwerken van arbeids-, vrouwen-, milieu -en solidariteitsorganisaties, zoals verenigd in de FGG alliantie, krijgen zij toegang tot het internationale onderhandelingsstoneel.

Brede netwerken zoals de FGG Alliantie zijn van grote waarde voor de *'balancing act'* tussen Handel en Hulp. Zonder hen is er op lokaal en mondiaal niveau geen fundamentele drive voor verandering. Juist de lokale organisaties die politiek gevoelig werk doen, staan overal ter wereld onder grote druk. Nederland is voor hen een cruciale partner en financier. Het is van groot belang dat de Minister hun kracht erkent, hun capaciteit inzet in de transitie naar een duurzame en rechtvaardige mondiale economie, en hen blijvend en betrouwbaar ondersteunt.

3 INZET HULP EN HANDEL

Samen met onze zuidelijke partners zien wij op de volgende onderwerpen concrete kansen voor de Minister om de portefeuille van Handel en Hulp in te zetten voor duurzame en rechtvaardige mondiale ontwikkeling en armoedebestrijding:

- Innovaties als basis voor duurzame en rechtvaardige economieën (3.1)
- Bedrijfsleven, MVO en mensenrechten (3.2)
- Internationale handel en investeringen (3.3)
- Biobrandstoffen en beleidsincoherentie (3.4)
- Belastingverdragen (3.5)
- Regulering van de financiële markten (3.6)
- Duurzamer investeringsbeleid (3.7)

3.1 Innovaties als basis voor duurzame en rechtvaardige economieën

Een centrale uitdaging voor de Nederlandse regering ligt in het vinden van een antwoord op de klimaat-, financiële en voedselcrises. Deze crises hebben de wereld doen inzien dat *business as usual* geen optie meer is. Toch komen gevestigde bedrijven, NGOs, internationale organisaties en overheden veelal niet verder dan aanpassingen van bestaande praktijken. Als we *business as usual* echt willen overstijgen, moet ook vanuit Handel en Hulp ingezet worden op innovaties die verder gaan dan aanpassing. Dat kan alleen als ook andere actoren –zuidelijke maatschappelijke organisaties, ondernemers en gemeenschappen- de lead nemen en krijgen.

Onder druk van negatieve ontwikkelingen innoveren Zuidelijk maatschappelijke organisaties met initiatieven die een slimme combinatie zijn van sociaaleconomische ontwikkeling voor iedereen en duurzaam gebruik van natuur. Kenmerken van deze initiatieven zijn:

- Lokale actoren zijn initiatiefnemers;
- Uitgangspunt is lokale, duurzame en rechtvaardige ontwikkeling;
- Planning, besluitvorming, uitvoering en monitoring zijn participatief;
- Decentralisatie, multi-stakeholder platfora, heldere afspraken over transparantie en informatievoorziening zorgen voor gelijke machtsverhoudingen tussen verschillende actoren;
- Initiatiefnemers zoeken en vinden aansluiting bij lokale, regionale, nationale en internationale beleidsvormingsprocessen.

Deze innovaties hebben de potentie om de basis te vormen voor groene en rechtvaardige economieën.

Om te zorgen dat deze Zuidelijke, lokale initiatieven zich kunnen ontwikkelen, zijn op basis van de ervaringen van de FGG Alliantie de volgende activiteiten nodig:

1. Actieve ondersteuning aan overheden in de uitvoering van bestaande wet- en regelgeving op gebied van participatie en decentralisatie.
2. Onderzoek naar de mogelijkheden van bestaande initiatieven van *non-usual suspects* om elders toegepast te worden, en naar de economische en sociale context die opschaling mogelijk maakt.
3. Kleinschalige financiering voor innovatie die toegankelijk is voor lokale actoren in het Zuiden en ruimte geeft voor lange termijn ontwikkeling.
4. Strategische ondersteuning voor de uitbreiding van het bereik van bestaande initiatieven.³
5. Gebiedsgerichte, multi-stakeholder benadering, waarin lokale innovaties volwaardige aandacht krijgen van beleidsmakers.
6. Coherent infrastructuur-, investerings- en handelsbeleid met oog voor vernieuwende initiatieven.

3.2 Bedrijfsleven, MVO en mensenrechten

Het bedrijfsleven krijgt een steeds grotere rol toegedicht bij het bestrijden van armoede en milieuproblemen. Tegelijkertijd wordt de bijdrage van multinationals en de financiële sector aan de huidige financiële, klimaat, biodiversiteit- en voedsel crises over het hoofd gezien. Bedrijven kunnen in praktijk nauwelijks aansprakelijk gesteld worden voor hun bijdrage aan deze problemen. Zonder transparantie en regels die bedrijven aansprakelijk houden voor de gevolgen van hun handelen, en zonder ambitieuze bindende sociale en ecologische standaarden, is een positieve bijdrage aan duurzame ontwikkeling door het bedrijfsleven allerminst zeker.

De volgende stappen acht de FGG Alliantie noodzakelijk:

1. Ondersteun en versterk EU-voorstellen die bedrijven verplichten te rapporteren over de sociale, milieu- en mensenrechtenrisico's en de gevolgen van hun activiteiten en bedrijfsrelaties. Stimuleer EU-voorstellen om *due diligence* bindend te maken, zodat

³ Een voorbeeld zijn publiek-private samenwerkingen op het gebied van drinkwatervoorziening. Deze worden nu voornamelijk gesteund door de EU-ACP Fund en de UN-HABITAT Global Water Operators Alternative, maar dat is onvoldoende om alle ambities waar te kunnen maken. Het Revolving Fund kan hier een significante bijdrage aan leveren.

bedrijven stappen nemen om hun negatieve impacts te minimaliseren en schade te compenseren.

2. Zorg dat bedrijven in Europa wettelijk aansprakelijk gesteld kunnen worden voor schade die ze buiten de EU veroorzaken en hef procesmatige, financiële en andere barrières op. Kom in Nederland met een toegankelijk, onafhankelijk en afdwingbaar klachtenmechanisme voor gedupeerden. Stel een fonds in ter ondersteuning van klachten en juridische procedures.
3. Volg EU beleid en stel regels op die belangenverstremgeling tussen politiek en bedrijfsleven in Nederland voorkomen en draaideurconstructies tegengaan.
4. Nederland moet bedrijven aanspreken op MVO-gedrag op basis van een normatief kader zoals de ILO-normen, waarvan gender integraal onderdeel is. Zorg op basis hiervan dat bedrijven de effecten van hun MVO-beleid op mannen en vrouwen in kaart brengen. Gendergelijkheid in hun beleid en het genderspecifiek monitoren van dat beleid zal bijdragen aan meer gelijkheid op de werkvloer.
5. Genderspecifieke indicatoren moeten worden geïntegreerd in bestaand onderzoek naar de gevolgen van MVO-beleid, handelsliberalisering, investeringsverdragen en andere handels- en investeringspromotie door Nederland.
6. Laat bedrijven alleen in aanmerking komen voor overheidssteun -subsidies, leningen, verzekeringen, handelsmissies- als hun activiteiten een aantoonbare positieve en meetbare bijdrage leveren aan duurzame ontwikkeling en het publieke belang dienen. Basisvoorwaarden zijn dat ze zich houden aan sterke standaarden op het gebied van milieu, transparantie, consultatie (*free prior and informed consent*) en arbeid en niet betrokken zijn bij mensenrechtenschending, milieuovertredingen of belastingontwijking.⁴ De overheid zelf dient transparant te zijn en actief naleving te monitoren, evenals participatie van maatschappelijk middenveld te bevorderen.
7. Bovendien moeten voor financiering vanuit OS vergelijkbare condities gelden voor bedrijven en maatschappelijke organisaties (*level playing field*), onder andere op het gebied van monitoring en evaluatie en beloningsnormen. Dit geldt onder meer voor het Revolverend Fonds, waarin zuidelijke bedrijven voorrang dienen te krijgen.
8. Zet een *Accountability Fund* op om de signalerings- en waakhondfunctie van maatschappelijke organisaties veilig te stellen. Alleen bij voldoende *checks & balances* kan het beleid op een betrouwbare en effectieve manier worden uitgevoerd en kan worden voorkomen dat er inconsistentie ontstaat of dat overheidsgeld

⁴ Uit het rapport 'Bijdrage private sector aan ontwikkeling niet gegarandeerd' (ActionAid, Somo, Bothends 2012) <http://somo.nl/publications-nl/Publication_3874-nl> blijkt dat binnen het huidige bedrijfsleveninstrumentarium ondanks een aantal belangrijke verbeteringen, ontwikkelingsimpact en actieve due diligence om negatieve impacts te voorkomen, onvoldoende gegarandeerd is.

betrokken raakt bij projecten van bedrijven in ontwikkelingslanden waarin mensenrechten worden geschonden. Essentiële zuidelijke maatschappelijke organisaties hebben, net als Nederlandse maatschappelijke organisaties, op dit moment onvoldoende middelen om hun signaleringsrol en rol als waakhond optimaal te vervullen.

3.3 Internationale handel en investeringen

Het huidige vrijhandelsmodel ondermijnt de mogelijkheden tot internationale samenwerking en het instellen en handhaven van sociale vangnetten, lonen, arbeidsnormen en arbeidszekerheid, zorgsystemen, milieuwetgeving en consumentenbescherming.

De FGG Alliantie pleit voor een voor een alternatief model waarin beleidskeuzes niet achter gesloten deuren plaatsvinden, maar in een transparant en democratisch proces. In dit model staan mensenrechten, milieubescherming en het bevorderen van sociale gelijkheid binnen en tussen landen centraal. Ons model zet in op regionalisering van productie en consumptie, als alternatief voor het huidige handelsregime dat in grote mate bijdraagt aan CO2-emissies door het transporteren van producten over de hele wereld.

Eerlijke multilaterale, regionale en bilaterale handels- en investeringsrelaties verdienen een volwaardige plaats op de agenda van het nieuwe ministerie, passend in een integrale visie op globalisering die getuigt van een brede kijk op inclusieve welvaart en welzijn en de noodzaak tot internalisering van sociale en ecologische kosten.⁵

De FGG Alliantie hecht groot belang aan de volgende maatregelen:

1. Democratisering: Het maatschappelijk middenveld in Nederland en in de EU dient breed en representatief bij onderhandelingsprocessen van verdragen te worden betrokken. Het Ministerie dient in navolging van DG Trade open en transparante stakeholderconsultaties (*civil society dialogues*) rondom internationale handelsvraagstukken op te zetten.
2. Nederlandse investeringsverdragen: Nederland dient de eigen investeringsovereenkomsten (IBOs) te herzien op basis van voortschrijdend inzicht in de risico's van juridisch te breed geformuleerde investeringsbeschermingsovereenkomsten. Minimaal dienen hierin verplichtingen

⁵ Zie voor uitgebreidere info: *Aanbevelingen voor een duurzamer, evenwichtiger en ontwikkelingsvriendelijker handelsbeleid*. SOMO, TNI, Both ENDS, verenigd in de FGG alliantie, Februari 2013 <http://somo.nl/publications-nl/Publication_3934-nl>

voor bedrijven te worden opgenomen, zoals de verplichting om zich aan de OECD Richtlijnen te houden.

3. Milieu en sociale clausules in IBOs en FTAs van de EU: Het kabinet moet zich in EU verband sterker uitspreken over het bindend integreren van sociale, mensenrechten- en milieuaspecten in EU handels- en investeringsverdragen. Alleen dan kunnen handel en mensenrechten elkaar daadwerkelijk versterken.
4. In het vormgeven van het nieuwe gemeenschappelijke investeringsbeleid van de EU zou Nederland, in tegenstelling tot de huidige praktijk, niet moeten inzetten op de meest veelomvattende bescherming van investeerders die door de huidige generatie IBOs wordt geboden, maar een bredere sociaaleconomische afweging moeten maken. De mogelijkheden voor bedrijven om op basis van handelsafspraken landen voor een tribunaal te dagen als ze nieuw duurzaamheidsbeleid invoeren, moet worden beperkt.
5. Recht op voedsel en voedselsoevereiniteit: Nederland moet zich in de VN, FAO en de WTO sterk maken voor het recht op voedsel en voedselsoevereiniteit, ook in relatie tot biobrandstoffen (zie hieronder). In het Europese landbouwbeleid moet Nederland actief oproepen tot meer aandacht voor de positie van kleine boeren en coöperaties in de voedselvoorziening voor lokale en regionale markten, en internationale handelsketens.

3.4 Biobrandstoffen en beleidsincoherentie

De 'belofte' van biobrandstoffen heeft tot grote problemen in ontwikkelingslanden geleid, in het bijzonder landroof, voedselonzekeerheid en milieuproblematiek. Europese biobrandstofbedrijven, aangemoedigd door de EU Renewable Energy Directive en nationale bijmengverplichtingen, zijn hier op grote schaal bij betrokken. Het recente EU voorstel voor een plafond op de meest schadelijke biobrandstoffen is een poging de schade te beperken, maar is niet voldoende om afwenteling van onze energievraag op de armsten te voorkomen.

Zowel de EU als Nederland hebben de verantwoordelijkheid, en nu de kans, deze problemen aan te pakken. De Minister van Handel en Ontwikkelingssamenwerking kan hierin een actieve rol spelen.

De FGG Alliantie doet de volgende aanbevelingen:

1. Scherp het EU ILUC voorstel aan met als doel een 0% bijmengingsverplichting voor biobrandstoffen. Gebruik, in samenwerking met de Staatssecretaris van Milieu en de Minister van Economische Zaken, het EU ILUC voorstel als instrument voor het

terugdringen van het gebruik van biobrandstoffen uit landbouwgewassen⁶, en eis de introductie van sociale criteria en transparantie voor alle biobrandstoffen.

2. Concretiseer de voorgenomen inzet op beleidscoherentie met betrekking tot biobrandstoffen en verhoog daarmee de effectiviteit van interventies op voedselzekerheid en landrechten. Maak gebruik van de aankomende EU studies over de gevolgen van EU biobrandstofbeleid op ontwikkelingslanden om een impuls te geven aan beleidscoherentie.⁷
3. Voorkom investering van publieke gelden in schadelijke biobrandstoffen en evalueer eerdere biomassa programma's en projecten kritisch.⁸

3.5 Belastingverdragen

Het fiscale beleid en het investeringsklimaat maken Nederland momenteel tot een gunstige vestigingsplek voor multinationals. Nederland wordt gebruikt als 'doorstroomland' voor duizenden miljarden euros per jaar. Hierdoor lopen de overheden van andere landen, met name ontwikkelingslanden, veel belastinginkomsten mis die van groot belang zijn voor de financiering van zaken als onderwijs, infrastructuur en gezondheidszorg.

De Nederlandse overheid kan en moet, zeker in het kader van beleidscoherentie voor ontwikkeling, rekening houden met de effecten van haar fiscale beleid en van belastingverdragen op ontwikkelingslanden. Als medevoorzitter van het OESO Tax & Development project is het tevens van belang dat Nederland een progressieve rol gaat spelen en afkomt van de reputatie van prominent Europees belastingparadijs. De transparantie omtrent belastingverdragen en het daaraan verwante fiscale beleid moet worden vergroot. Nederland moet in zetten op geregelde en systematische toetsing en op herziening van bestaande regels.

6 Meer specifiek: Steun en versterk het EU voorstel m.b.t. Indirect Land Use Change (ILUC) en streef naar een Europees plafond op conventionele biobrandstoffen van max 5% en een roadmap naar volledige uitfasering in 2020. Zet in op de introductie van een bindende ILUC factor. Stel het plafond voor Nederland op het huidige gebruik van 3%. Zie o.a. http://www.actionaid.org/sites/files/actionaid/positie_biobrandstoffen_actionaid_dec2012.pdf en NGO positie

http://www.actionaid.org/sites/files/actionaid/121207_210_brf_vaste_cie_im_ao_18_dec_biobrandstoffen_rwi_def.pdf

7 Dit betreft de verplichte rapportage van DG Energy over de 'Impacts of EU biofuels policy: food security, land rights and wider development issues' en een tweede DG DevCo studie over Beleidscoherentie voor Ontwikkeling en Biobrandstoffen.

8 Zoals Biomassa Mondiaal, Import Duurzame Biomassa en FMO en PSI investeringen.

De FGG Alliantie beveelt het volgende aan:

1. Belastingverdragen van Nederland met ontwikkelingslanden moeten op nadelige effecten worden getoetst. De overheid moet actief en gericht ingrijpen wanneer blijkt dat belastingverdragen nadelige gevolgen hebben voor ontwikkelingslanden.
2. Multilaterale belastingverdragen moeten voorrang krijgen boven bilaterale afspraken.
3. De overheid moet openbaar maken met welke bedrijven ze een *tax ruling* heeft afgesloten.
4. Reële economische activiteiten in Nederland dienen onderdeel te zijn van de zogenaamde '*substance*' eisen aan bedrijven die zich in Nederland willen vestigen.
5. Informatie over de uiteindelijke gerechtigde(n) van in Nederland gevestigde bedrijven dient publiekelijk beschikbaar te zijn.
6. Nederland moet zich op internationaal niveau inzetten voor progressieve manieren om wereldwijde problemen van belastingontwijking en belastingontduiking aan te pakken, zoals het invoeren van '*unitary taxation*'.

3.6 Regulering van de financiële markten

De financiële crisis heeft aangetoond dat liberalisering van financiële markten zonder voldoende regulering en toezicht ook ontwikkelingslanden hard kan treffen. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld speculatieve luchtballonnen ontstaan, basisdiensten aan kleine boeren en arme klanten in gevaar komen en belastingparadijzen in stand worden gehouden.

Via handelsverdragen en de Wereldhandelsorganisatie (WTO) kunnen Europese banken en andere financiële dienstverleners meer investeren en handelen in financiële diensten in ontwikkelingslanden; in sommige landen leidt dit ertoe dat ze zelfs de volledige financiële sector overnemen. Echter, er zijn geen wettelijk bindende afspraken die voldoende (internationale) regulering en toezicht garanderen. Bovendien zijn buitenlandse banken vaak niet geïnteresseerd in het bedienen van arme klanten, kleine boeren op het platteland en de lokale MKB, wat armoedebestrijding en economische ontwikkeling ondermijnt.

Door het huidige gebrek aan effectieve regulering, kunnen buitenlandse financiële speculanten de import- en exportprijzen van voedsel en andere grondstoffen doen stijgen of erg wisselvallig maken, wat voedsel te duur maakt voor arme consumenten en kleine boeren verkeerde productiebeslissingen doen nemen.

Concrete aanbevelingen van de FGG Alliantie:

1. In de onderhandelingen voor het Internationale Dienstenverdrag (ISA) en voor vrijhandelsverdragen met ontwikkelingslanden, zoals nu bijvoorbeeld met India, dient de nadruk te liggen op samenwerking in plaats van de huidige focus op meer markttoegang voor Europese banken en financiële dienstverleners. Nederland moet streven naar een samenwerkingsakkoord voor betere regelgeving.
2. Nederlandse ontwikkelingssamenwerking moet zicht richten op universele toegang tot basis financiële diensten, bij voorkeur door lokale financiële dienstverleners onder goed toezicht.
3. Nederland moet eisen dat financiële speculatie op termijnmarkten voor voedsel- en grondstoffen effectief wordt beperkt in het huidig EU wetgevend proces van MiFID-II/MiFIR.
4. Nederland moet regulering van termijnmarkten en andere prijsgarantiesystemen voor voedsel en grondstoffen in ontwikkelingslanden ondersteunen.

3.7 Duurzamer investeringsbeleid

Via multilaterale financiële instellingen -zoals de Wereldbank of de EIB- en via bilaterale financiële instellingen -zoals FMO of Atradius Dutch State Business (DSB)-, zijn overheden belangrijke spelers in het bevorderen van investeringen in ontwikkelingslanden. Naar eigen zeggen krijgen duurzame en klimaatvriendelijke investeringen prioriteit en wordt voldaan aan de beste standaarden op het vlak van milieu, sociale impact en mensenrechten. Helaas klopt dit maar zeer ten dele.

Een gelekte evaluatie van begin 2013 laat zien dat US\$ 4.1 miljard aan investeringen van de Wereldbank in de afgelopen 10 jaar in de bossen sector niet heeft bijgedragen de armoede te verminderen, doch vooral de industriële houtkap heeft ondersteund. Een evaluatie van de investeringen van de IFC via financiële intermediairs geeft aan dat dit onderdeel van de Wereldbank geen greep heeft op het eindresultaat van haar investeringen. De toename van haar leningen via intermediaire banken of private equity fondsen - nu zo'n 50% van de portfolio – in combinatie met het leunen op landensystemen van overheden, is daardoor problematisch.

Op nationaal niveau is gebleken dat de FMO op het gebied van transparantie en accountability fors lager scoort dan de Wereldbank en dat milieu en sociale criteria niet altijd voldoende worden toegepast. Ook bij Atradius DSB blijkt een aanzienlijke kloof tussen het MVO-beleid op papier en de uitwerking daarvan in de praktijk. Bij beide instellingen hebben

lokale gemeenschappen maar zeer mondjesmaat toegang tot relevante projectgegevens en met eventuele klachten kan men bij beide instellingen niet terecht.

De FGG Alliantie beveelt aan dat Nederland bij alle overheidsgesteunde financiële instellingen aandringt op:

1. sterke maatschappelijke voorzorgsmaatregelen (op dit moment met name relevant bij de Wereldbank);
2. strikte implementatie;
3. grotere transparantie en accountability.

4 BIJDRAGE VAN DE FGG ALLIANTIE

De leden van de FGG Alliantie hebben vele jaren ervaring met internationale beleidsprocessen en zijn daarmee voorloper op het denken rondom Handel en Hulp. De Alliantie verenigt organisaties met een aantal kenmerken en capaciteiten die zeer relevant zijn voor het balanceren tussen Handel en Hulp:

De Nederlandse leden van de FGG Alliantie en de Zuidelijke partnerorganisaties waarmee we direct samenwerken zetten zich in voor de *empowerment* van Zuidelijke gemeenschappen, basisorganisaties en vrouwenorganisaties, zodat deze direct kunnen deelnemen in beleids- en onderhandelingsprocessen.

De leden van de FGG Alliantie nemen deel aan een waaier van netwerken die bijdragen aan Nederlandse, Europese en internationale beleidsdiscussies rondom handel en financiële geldstromen. Via deze netwerken verbinden wij lokale partnerorganisaties aan discussies die sterk samenhangen met Handel en met Ontwikkelingssamenwerking. Samen zorgen wij voor innovaties in het politieke debat door nieuwe perspectieven in te brengen. Ook zijn we goed gepositioneerd om sociale misstanden en aantasting van natuur en milieu als gevolg van handel en investeringen tijdig te signaleren en een '*watchdog*' functie te vervullen.

De leden van de Alliantie en hun partners zijn goed toegerust om betrouwbare analyses te maken van cruciale processen en actoren in de mondiale economie. Op basis van deze analyses geven we maatschappelijke voorlichting die zorgt voor bewustwording, en kunnen we niet alleen misstanden signaleren maar ook advies geven over concrete manieren om tot verbetering te komen.

act:onaid

www.actionaid.nl

Both ENDS
Connecting people for change

www.bothends.org

www.milieudefensie.nl

**Clean
Clothes
Campaign**

www.cleanclothes.org

SOMO

www.somo.nl

www.tni.org

Balanceren met Handel en Hulp

Fair, Green and Global Alliance

@fairgreenglobal